
Twee heraldische stoeppalen in de tuin van het Stedsmuseum van Harderwijk

ANTON C. ZEVEN

In de tuin van het Stedsmuseum van Harderwijk staan twee stoeppalen, waarop wapens zijn aangebracht. Deze stoeppalen zijn enige jaren geleden opgegraven, waarna zij werden tentoongesteld. De palen zouden zo'n 400 jaar in de grond gelegen hebben. Hierdoor zijn de wapens door bodemzuren licht aangetast, waardoor pigmenten verdwenen zijn. Stoeppalen stonden en staan voor het huis van betrokkenen en dan op de hoeken van het terrein, dat nu meestal tot de openbare straat voor het huis behoort. Eerder vormde het terrein voor het huis een deel van het erf van dat huis. Vaak werden zij door ijzeren kettingen van de straat afgescheiden en met het huis verbonden. Om te voorkomen dat kinderen op de kettingen gaan zitten (schommelen) zijn de schakels veelal van punten voorzien.

Soms werden op bovenzijde van de palen familiewapens van de eigenaren van het huis, erf en hof aangebracht. 'Heraldische' stoeppalen zijn weinig bewaard gebleven. De Harderwijker palen overleefden de heraldische kaalslag aan het begin van de Bataafs-Franse periode dankzij hun 'verborgen verblijf'. Naast

deze twee palen ken ik een exemplaar dat in het Museum Het Rondeel te Rhenen ligt, een tekening(1) en zijn enige minder schone stoeppalen op internet te zien.

De meeste stoeppalen en kettingen zijn opgeruimd, maar hier en daar zijn ze nog te vinden. Misschien dat we de Amsterdammertjes en soortgelijke paaltjes ook tot heraldische stoeppalen mogen rekenen.

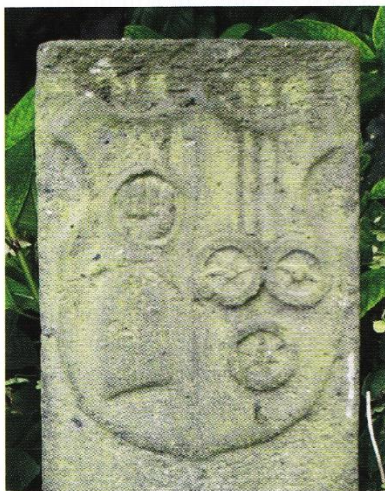
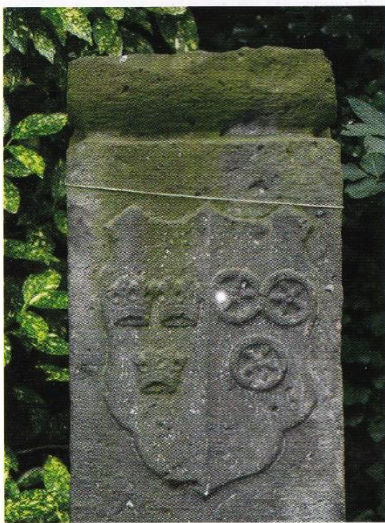
Twee alliantiewapens

Het wapen in paal 1 (Afb. 1) is een alliantiewapen van een echtpaar man Van Wenckum en vrouw Van Wijnbergen. De tweede paal toont het alliantiewapen van man Van Speulde en vrouw eveneens Van Wijnbergen. Een foto van deze paal werd gepubliceerd door Beijer en van Dijk.(2) De wapens op dergelijke palen waren gekleurd. De gebruikte verf is verdwenen. Dit is ook gebeurd bij vele gevelstenen, die momenteel door Vrienden-verenigingen worden opgeknapt.(3) Een soortgelijke opknopbeurt zouden de stoeppalen ook kunnen ondergaan.

Als helpende hand geeft ik hier de wapenafbeeldingen (Afb. 2) en beschrijvingen.

Bronnen:

- (1) De Jong, A.J. & C.L. van Otterlo. *Genealogie en heraldiek te Rhenen*. Rhenen. Het betreft een stoepaal met het alliantiewapen Onbekend-Wtenweerde. De Jong beeldt tevens een tekening van een stoepaal uit 1565 af met het wapen Vonck van Lienden, en die getekend is door J. Belonje in 1925.
- (2) Beijer, Y & W.P. van Dijk. *St. Jansdal*. Barneveld. 1988. 128 pag.
- (3) Zie bijvoorbeeld de website gevelsteen.nl (dus steenen met twee e's).
- (4) Zeven, A.C. 'Muscharts wapenboek van Amersfoort'. *Heraldisch Tijdschrift* 6 (2000): 49-59.

Afb. 1. De toppen van de twee stoepalen. Boven: Van Wenckum en Van Wijnbergen; onder: Van Spuelde en Van Wijnbergen. Foto's van de schrijver.
De groene kleur wordt door algen veroorzaakt. De onderste paal heeft zijn top verloren. Door gebrek aan ruimte werd de arm rechtop geplaatst. Foto's van auteur. De onderste paal staat ook op internet

Afb. 2. Drie wapentekeningen door R.T. Muschart, gemaakt voor het Wapenboek Amersfoort, ca. 1918.(4) Om onbekende reden heeft Muschart in het wapen van Wijnbergen het zwart door blauw vervangen.

Foto's van auteur.

Boven: Van Wenckum, in blauw drie gouden driebladige kronen naast elkaar. Helmteken: een zwevende kroon van het schild tussen een vlucht van blauw. Dekkleden: zilver en blauw.

Midden: Van Wijnbergen, in zilver drie zwarte wielen. Helmteken: het wiel van het schild tussen een zwarte en zilveren vlucht, Dekkleden: zwart en zilver.

Onder: Van Spuelde, in rood een schuinrechts geplaatste zilveren geharnaste arm, de hand tot vuist gebald. Helmteken: op een rood-zilveren wrong twee geharnaste armen met de ellebogen iets naar buiten gebogen